

ВЪЗРАСТТА ЗА НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ НА ДЕТЕТО В МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО

Доц. д-р Гергана Гозанска

Юридически факултет
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме: Настоящата статия разглежда международните актове, регламентиращи минималната възраст за наказателна отговорност на детето. Анализират се приложимите документи с препоръчителен и задължителен характер, приети от Организацията на обединените нации. Акцент е поставен и върху текстовете, определящи възрастта за наказателна отговорност, в регионалните актове за защита правата на човека.

Ключови думи: Минимална възраст за наказателна отговорност, Организация на обединените нации, Конвенция за правата на детето.

THE AGE OF CRIMINAL RESPONSIBILITY OF THE CHILD IN INTERNATIONAL LAW

Assoc. Prof. Gergana Gozanska, PhD

Faculty of Law
Plovdiv University¹

Abstract: This article examines the international acts regulating the minimum age of criminal responsibility of the child. The applicable documents, of a recommendatory and mandatory nature, adopted by the United Nations are analyzed. The emphasis is also placed on the texts determining the age of criminal responsibility in the regional acts for the protection of human rights.

Key words: Minimum age of criminal responsibility, United Nations, Convention on the Rights of the Child.

Увод

Настоящата статия разглежда международноправната уредба относно минималната възраст за наказателна отговорност на детето. Вниманието е насочено към актовете с препоръчителен и задължителен характер, приети от ООН. За начало в хронологичен ред ще бъдат анализирани: Правила на ООН относно минималните стандарти за осъществяване на правосъдието по отношение на лица, ненавършили пълнолетие (Пекински правила), Конвенция за правата на детето, както и Общ Коментар № 24 (2019) относно правата на децата в

¹ Статията е разработена в рамките на Проект „Правна закрила и овластяване на децата и лицата с интелектуални затруднения и психични увреждания“ договор № НИ 15-ЮФ-14 с фонд „Научни изследвания“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

системата на детското правосъдие на Комитета по правата на детето. След това ще се обърне внимание на възрастта за наказателна отговорност, указана в регионалните договори за защита правата на човека, респ. правата на детето. Основната задача на настоящата статия е да се систематизират приложимите актове и да се анализират текстовете, съдържащи се в тях, относно тази възраст, както и да се даде отговор на въпроса: Установена ли е единна минимална възраст за наказателна отговорност на детето в международното право?

I. Правила на ООН относно минималните стандарти за осъществяване на правосъдието по отношение на лица, ненавършили пълнолетие (Пекински правила)

С Резолюция 40/33 на Общото събрание от 29.11.1985 г. се приемат Правилата на ООН относно минималните стандарти за осъществяване на правосъдието по отношение на лица, ненавършили пълнолетие², известни като Пекинските правила. Те са първият международен акт, приет от ООН, който разглежда минималната възраст за наказателна отговорност (МВНО).

В тях се съдържат определения за „непълнолетен“, „правонарушение“ и „непълнолетен правонарушител“. За „непълнолетен“ се определя „дете или младеж, който според съответната законова система може да бъде разглеждан, при закононарушение по начин, различен от този на възрастния“ (чл. 2.2, б. „а“). Текстът единствено посочва, че непълнолетният е „дете или младеж“, и че при извършено от него закононарушение, няма да бъде третиран като възрастен, но не определя възрастова граница за непълнолетие. По същия начин се подхожда и при определението на „правонарушение“. За такова се счита всяко „деяние (действие или бездействие), което е наказуемо от закона според конкретната законова система“ (чл. 2.2, б. „б“). Съответно за „непълнолетен правонарушител“ се приема отново „дете или младеж“, който е обвинен, че е извършил или за когото е установено, че е извършил правонарушение“ (чл. 2.3, б. „в“). Следователно, в чл. 2 от Пекинските правила не е посочена конкретна възраст, приложима при наказателното правосъдие спрямо непълнолетните. Този въпрос е разгледан в коментара към чл. 2 от Правилата. В него е отбелязано, че „възрастовите граници, които попадат под „понятието „непълнолетен“, варират от 7 до 18 и повече години“, тъй като те се определят с оглед на „икономическите, социалните, културните и правните системи на страните – членки“. С този коментар, Пекинските правила констатират различните възрастови граници за непълнолетие и изрично указват, че тя се определя от всяка държава индивидуално.

Единственото изискване, което е поставено към държавите, се съдържа в чл. 4.1. от Пекинските правила, озаглавен „Възраст за наказателна отговорност“. Той гласи, че „началото на тази възраст, не трябва да бъде фиксирано твърде рано, имайки предвид достигането на емоционална, психическа и интелектуална зрялост“. Съгласно този текст, условието, което се поставя на държавите е възрастта да не бъде твърде ниска, поради детската незрялост. В коментара към него е посочено, че ако МВНО е „твърде ниска или ако не е

² United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules). Available on Internet: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-standard-minimum-rules-administration-juvenile>

определена такава, понятието отговорност ще се обезсмисли“. Поради това се препоръчва да бъде определена „разумна долна възрастова граница, която да бъде международно приложима“. В коментара към чл. 4.1. се казва още, че „минималната възраст за наказателна отговорност се определя от държавите с оглед на историята и културата им“.

С оглед пълнота на изследването, трябва да бъде посочено, че са приети и други актове с препоръчителен характер от ООН относно детското правосъдие, но в тях също не е конкретизирана МВНО. Такива са: Насоки на ООН за превенция на противообществените прояви на ненавършилите пълнолетие лица (Насоки от Рияд)³, приети с Резолюция 45/112 на Общото събрание на ООН на 14.12.1990 г., Правила на ООН за закрила на ненавършилите пълнолетие лица, лишени от свобода⁴, приети с Резолюция 45/113 на Общото събрание на ООН на 14.12.1990 г., Правила на ООН относно минималните стандарти за мерките, несвързани с лишаване от свобода (Токийски правила)⁵, приети с Резолюция 45/110 на Общото събрание на ООН на 14 декември 1990 г., Насоки за действие спрямо децата в системата на наказателното правосъдие⁶, приети с Резолюция 1997/30 на Икономическия и социален съвет на 21.07.1997 г. и др.

II. Конвенцията за правата на детето

Четири години след Пекинските правила, с Резолюция 44/25 на Общото събрание на ООН от 20.11.1989 г. е приета Конвенцията за правата на детето⁷. Тя е един от най-бързо ратифицираните международни договори в историята. Нейният принос се изразява в това, че признатите права на човека в международни актове са формулирани изрично и спрямо детето, съобразно неговата нужда от специална защита⁸.

Член 40 от Конвенцията регламентира правата на всяко дете, което е заподозряно, обвинено или признато за виновно в нарушаване на наказателния закон. Съгласно чл. 40, т. 3, б. „а“ държавите се задължават „да установят минимална възраст, под която да се приема, че децата не са в състояние да нарушават наказателния закон“. С тази разпоредба, Конвенцията дава възможност на всяка страна да определи МВНО.

Поради факта, че Конвенцията за правата на детето не указва конкретна МВНО, този въпрос подробно е разгледан от Комитета по правата на детето в Общ коментар № 10 (2007) относно

³ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency /the Riyadh Guidelines/. Available on Internet: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>

⁴ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty. Available on Internet: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United_Nations_Rules_for_the_Protection_of_Juveniles_Deprived_of_their_Liberty.pdf

⁵ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). Available on Internet: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/tokyorules.pdf>

⁶ Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System. Available on Internet: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-action-children-criminal-justice-system>

⁷ Конвенция за правата на детето, обн. ДВ, бр. 55 от 12.07.1991 г.

⁸ Някои автори изказват становището, че гарантираните права на детето от Конвенцията, участват във формиране на специалния международноправен социален статус на детето. Вж. Петрова, П. Международноправна защита на социалните права, С., ГорексПрес, 2019, с. 66 (Petrova, P., Mejdunarodnopravna zashtita na sotsialnite prava, S., GorexPres, 2019, p. 66).

правата на децата при правосъдие спрямо ненавършили пълнолетие лица (Общ коментар № 10 от 2007 г.). В него се констатира „наличието на широки граници на МВНО и факта, че тя варира от много ниско ниво от 7 или 8 години до препоръчителното по-високо ниво от 14 или 16 години“⁹. В т. 32 откриваме, че на базата на Пекинските правила и препоръките на Комитета към държавите, се прави заключението, че „МВНО под 12 години не се счита за международно приемлива“¹⁰. Тя се определя, като „абсолютен минимум“¹¹ и държавите, следва да увеличат тази възраст „до по-високо ниво“¹². Тази препоръка се определя, като „най-грешно тълкувания и противоречив аспект от коментара“¹³, тъй като впоследствие някои държави¹⁴ намаляват МВНО на 12 години, понеже считат, че Комитетът я определя като приемлив минимум.

Общ коментар № 10 от 2007 г. е заменен от Общ коментар № 24 (2019) относно правата на децата в системата на детското правосъдие¹⁵ (Общ коментар № 24 от 2019 г.).

В неговите цели и обхват е включено и установяването на подходяща МВНО на децата¹⁶. В раздел трети „Терминология“ е посочено, че под „минимална възраст за наказателна отговорност“, се има предвид „минималната възраст под която, законът указва, че децата не са наказателно отговорни“¹⁷.

В Общ коментар № 24 от 2019 г. отново е отбелязано, че чл. 40, т. 3, б. „а“ от Конвенцията, не посочва конкретната МВНО, но Комитетът констатира, че „над 50 държави са повишили тази възраст след нейното ратифициране и най-често срещаната МВНО в международен план е 14 години“¹⁸. Въпреки това, се отбелязва, че в докладите, представени от някои държави, се „запазва неприемливо ниска МВНО“¹⁹.

В т. 22 от Коментара се представят резултати от научни изследвания, според които „зрелостта и способността за абстрактни разсъждения все още са в процес на развитие при деца на възраст от 12-13 години, тъй като тяхната фронтална мозъчна кора все още се развива“²⁰. Поради този факт, децата не биха „могли да осмислят последиците от своите действия или да разберат наказателното производство“²¹. В допълнение се посочва, че това е

⁹ General Comment No 10 (2007) on Children`s Rights in the Child Justice System. Available on Internet: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/crc.c.gc.10.pdf>, para. 30.

¹⁰ Ibid., para 32

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ See. CRIN Briefing on the Review of General Comment No. 10 of the Committee on the Rights of the Child (June 2018). Available on Internet: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CRC/GC10/CRIN_Briefing.pdf

¹⁴ По-подробно за държавите, които са намалили минималната възраст за наказателна отговорност на 12 години Вж. Duncan, Madison. Too Young for the System: What the United States Can Learn from International Law on the Minimum Age of Criminal Responsibility. Available on Internet: <https://mckinneylaw.iu.edu/practice/law-reviews/iiclr/pdf/vol32p601.pdf>, p. 611-612.

¹⁵ General Comment No 24 (2019) on Children`s Rights in the Child Justice System. Available on Internet: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPFPRiCAqhKb7yhsqlkirKQZLK2M58RF%2F5F0vEnG3QGKUXFivhToQfjGxYjV05tUAlgpOwHQjsFPdJXCiixFSrDRwow8HeKLLh8cgOw1SN6vj%2Bf0RPR9UMtGkA4>

¹⁶ Ibid. See. II. Objectives and Scope, 6 (i).

¹⁷ Ibid. See. III. Terminology, 8.

¹⁸ Ibid. para 21.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid., para 22.

²¹ Ibid.

периодът на юношеството, който се характеризира с „бързото развитие на мозъка“²², което се отразява при вземането на решения и способността за контрол. Поради това, се препоръчва държавите да „увеличат МВНО най-малко на 14 години“²³.

В Коментара изрично се подчертава, че Комитетът не възприема допускането на изключения и понижаване на МВНО при тежки престъпления, както и прилагането на две минимални възрастови граници за наказателна отговорност.

Информация за МВНО се открива и в Ръководството за прилагане на Конвенцията за правата на детето.

В него е записано, че Комитетът по правата на детето „неизменно подчертава, че възприема правилата и насоките на ООН за осъществяване на правосъдие спрямо ненавършили пълнолетие лица като относими подробни стандарти за прилагането на чл. 40“²⁴.

По отношение на възрастта за наказателна отговорност, е цитирано определението за „непълнолетен“ от Пекинските правила и се изтъква, че „разпоредбите на Конвенцията, свързани с правосъдието по отношение на ненавършили пълнолетие лица, се прилагат към „децата“, а по смисъла на Конвенцията това са всички лица на възраст под 18 години, освен ако според националното законодателство пълнолетието настъпва по-рано“²⁵. Подчертава се, че дори държавите, в които пълнолетието настъпва по-рано, следва да осигурят защита на децата до навършване на 18 години²⁶. В тази връзка се прави изводът, че „стандартите, съдържащи се в правилата и насоките на ООН трябва да се прилагат за всички лица до 18 годишна възраст“²⁷. Отбелязано е също, че Комитетът „приветства информация, предоставена от държава, че определената от нея възрастовата граница за наказателна отговорност е 18 години“²⁸.

По отношение на възрастта от 18 години следва да добавим, че тя е изрично указана в Римския статут на Международния наказателен съд. Съгласно чл. 26 от него „Съдът няма юрисдикция по отношение на лица, които не са навършили 18-годишна възраст към момента на предполагаемото извършване на престъпление.“ В Устава на международните наказателни трибунали за бивша Югославия и Руанда не се откриват текстове, уреждащи възрастта за наказателна отговорност, нито в практиката им се откриват дела за повдигнати обвинения срещу лица под 18 години. Тази възраст е дискутирана и от Интер-американската комисия по правата на човека.

III. Регионални международни актове и МВНО

В Американската конвенция за правата на човека не е посочена МВНО. Тя е коментирана в Доклад относно детското правосъдие и правата на човека от 2011 г. на Интер-американската комисия по правата на човека. В т. 45 – 59 от него подробно се разглеждат възрастовите граници за наказателна отговорност на държавите от Северна и Южна Америка.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Implementation Handbook of the Convention on the Rights of the Child. Available on Internet: <https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation%20Handbook%20for%20the%20CRC.pdf>, p. 603.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid., p. 618.

Комисията изразява загриженост за ниската МВНО в някои държави в региона, за въведените изключения от тази възраст при извършени тежки престъпления, както и за наличието на две възрастови граници за наказателна отговорност в някои държави.

По отношение на МВНО, Комисията, счита че „правото на недискриминация в чл. 2 и принципът за висшите интереси в чл. 3, т. 1 от Конвенцията за правата на детето са несъвместими с определянето на произволна възраст под 18 години, на която децата да носят наказателна отговорност“²⁹. Затова призовава държавите „постепенно да повишават възрастта до достигане на 18 години“³⁰.

По подобие на Американската конвенция за правата на човека, Африканската харта за права на човека и народите също не указва МВНО. Информация за нея се открива в Африканската харта за правата и благосъстоянието на детето. В чл. 17, т. 4 от нея е посочено, че „държавите следва да определят минимална възраст, под която децата не могат да носят наказателна отговорност“.

Тази разпоредба, идентична с чл. 40, т. 3, б. „а“ от Конвенцията за правата на детето, също не определя конкретна възраст, а прехвърля това задължение на държавите.

МВНО се конкретизира в Общ коментар № 5 от 2018 г. относно задълженията на държавите страни по Африканската харта за правата и благосъстоянието на детето (Член 1) и укрепване на системите за защита на децата, приет от Африканския комитет от експерти по правата и благосъстоянието на детето. В него е посочено задължението, държавите „да определят МВНО, която не трябва да бъде под 12 години, както и да положат усилия тази възраст постепенно да се повиши най-малко до 15 години“³¹. Отбелязано е също, че „никое дете под 12 години /или на МВНО, когато тя е по-висока от 12 години/ няма да бъде арестувано или задържано по обвинения за извършено престъпление“³².

Факт е, че няма ясен и общоприет стандарт относно МВНО и сред държавите членки на Съвета на Европа. В Европейската конвенция по правата на човека също не е определена такава възраст. Поради това, Европейският съд по правата на човека, при постановяване на своите решения в тази материя, се позовава на Пекинските правила и Конвенцията за правата на детето. Потвърждение на това е Решение по делото Т. срещу Обединеното кралство и Решение по делото V. срещу Обединеното кралство от 1999 г. В тях се обръща специално внимание на това, дали ниската възраст за наказателна отговорност представлява нечовешко и унижително отношение по смисъла на чл. 3 от Европейската конвенция. Жалбоподатели³³ са двама британски граждани на 10 години, които са осъдени за отвлечане и убийство на 2 годишно момче. Те се оплакват, че ниската възраст за наказателна

²⁹Juvenile Justice and Human Rights in the Americas. Available on Internet: <https://www.oas.org/en/iachr/children/docs/pdf/JuvenileJustice.pdf>, para. 58.

³⁰ Ibid., para. 59.

³¹ General Comment N 5 on State Party Obligations under the African Charter on the Rights and Welfare of the Child (Article 1) and Systems Strengthening for Child Protection. Available on Internet: https://www.acerwc.africa/sites/default/files/2022-09/GENERAL_COMMENT_ON_STATE_PARTY_OBLIGATIONS_UNDER_ACRWC_%28ARTICLE%201%29_%26_SYSTEMS_STRENGTHENING_FOR_CHILD_PROTECTION_0.pdf, p. 25.

³² Ibid.

³³ В настоящото изложение ще бъдат използвани данните, съдържащи се в Решението по делото Т. срещу Обединеното кралство и Решението по делото V. срещу Обединеното кралство See. *T. v. The United Kingdom* [GC], no. 24724/94, ECHR 1999-IX and *V. v. The United Kingdom* [GC], no. 24888/94, ECHR 1999-IX.

отговорност от 10 години, установена в Англия и Уелс, както и възрастта им от 11 години по време на съдебния процес, проведен в съд за възрастни, представлява нарушение на чл. 3 от Конвенцията³⁴.

Съдът разглежда въпроса дали наказателната отговорност на жалбоподателите, с оглед на възрастта им от 10 години, сама по себе си представлява нечовешко или унижително отношение. При направена съпоставка на МВНО към онзи период, съдът е констатирал, че „докато повечето държави са приели възрастова граница по-висока от тази в Англия и Уелс, други, като Кипър, Ирландия, Лихтенщайн и Швейцария са определили по-ниска“³⁵. Съдът „не може да установи ясна тенденция“³⁶ по отношение на тази възраст и от текстовете на приложимите международни актове. Посочено е, че „чл. 4 от Пекинските правила независимо, че няма задължително обвързващо действие, единствено приканва държавите да не определят прекалено ниска долна възрастова граница, докато чл. 40, т. 3, б. „а“ от Конвенцията за правата на детето изисква държавите да установят МВНО, но не указва каква да бъде тя“³⁷. В тази връзка, съдът констатира, че „не съществува ясен общ стандарт сред държавите членки на Съвета на Европа относно МВНО“³⁸, както и че определената възраст от 10 години в Англия и Уелс „не може да се каже, че е твърде ниска и се различава непропорционално от тази в другите европейски държави“³⁹. Поради което заключава, че възрастта за наказателна отговорност на жалбоподателите сама по себе си не може да се приеме за нарушение на чл. 3 от Европейската конвенция.

Решенията по тези дела впоследствие намират отражение в практиката на Европейския съд. Доказателство за това е Решение по делото S.C. срещу Обединените кралство от 2004 г. Жалбоподателят⁴⁰ е 11-годишно дете, което се е опитало да отнеме чантата на 87-годишна жена на улицата. Впоследствие то е обвинено в опит за грабеж. Оплакването е, че поради неговата възраст и неразвити интелектуални способности, се нарушава правото му на справедлив съдебен процес, по чл. 6, т. 1 от Конвенцията. Съдът отбелязва, че когато делото се отнася за дете, следва да се вземе под внимание „неговата възраст, ниво на зрялост, интелектуални и емоционални способности и да се предприемат стъпки за насърчаване на способността му да разбира и участва в производство“⁴¹. В решението изрично е посочено, че ако детето е в състояние да участва ефективно в процеса „възрастта от 11 години за наказателна отговорност и за участие в производството, сама по себе си не води до нарушение на конвенцията“⁴².

По този начин, правото на държавите да определят възраст, под която детето не е наказателно отговорно дори и тя да е прекалено ниска, не се счита за нарушение по сми-

³⁴ По-подробно за оплакванията по чл. 3 от Европейската конвенция See. *T. v. The United Kingdom* [GC], no. 24724/94, ECHR 1999-IX, para. 60 – 78 and *V. v. The United Kingdom* [GC], no. 24888/94, ECHR 1999-IX, para. 62-80.

³⁵ *T. v. The United Kingdom* [GC], no. 24724/94, ECHR 1999-IX, para. 71.

³⁶ *Ibid.*, para. 71.

³⁷ *Ibid.*, para. 71.

³⁸ *Ibid.*, para. 72.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ В настоящото изложение ще бъдат използвани данните, съдържащи се в Решението по делото S.C. срещу Обединеното кралство Вж. *S.C. v. The United Kingdom App no 60958/00* (ECtHR, 15 June 2004).

⁴¹ *S.C. v. The United Kingdom App no 60958/00* (ECtHR, 15 June 2004), para. 28.

⁴² *Ibid.*, para. 27.

съла на Европейската конвенция. Това е с оглед на факта, че съдът приема, че Конвенцията за правата на детето и Пекинските правила не фиксират възраст, която да бъде възприета като задължителна от държавите.

Поради това, че Конвенцията за правата на детето дава възможност на всяка държава да определи МВНО, тя варира в различните държави от 7 до 18 години.

Децата са защитени до: 7-годишна възраст в Индия, Нигерия, Судан, Египет; 8-годишна възраст в Индонезия, Иран, Кения; 9-годишна възраст в Етиопия, Ирак, Бангладеш; 10-годишна възраст в Австралия, Швейцария, Сирия, Тайланд; 11-годишна възраст в Япония и Барбадос; 12-годишна възраст в Турция, Мароко, Израел, Унгария; 13-годишна възраст в Алжир, Чад, Конго, Франция. В други държави се предвиждат по-високи възрастови граници: 14 години в Албания, Австрия, България⁴³, Германия, Монголия, Румъния; 15 години в Финландия, Норвегия, Полша, Швеция; 16 години в Ангола, Аржентина и до навършване на 18 години в Бразилия, Чили⁴⁴.

В САЩ също не е определена единна МВНО. По данни на Междуцатската комисия по детско правосъдие към месец януари 2024 г. в повечето щати възрастта за наказателна отговорност е 18 години (Алабама, Аляска, Арканзас, Калифорния, Колорадо, Хавай, Масачузетс и др.). Изключенията са: 10 години в Канзас, 16 години във Флорида, 17 години в Джорджия, Тексас, Уисконсин и 19 години във Върмонт.⁴⁵

Настоящата статия не разглежда въпроса каква трябва да бъде МВНО в международното право. По отношение на това дали тя трябва да се повиши на 18 години, можем да обобщим от гореизложеното, че тази възраст е посочена в определението за дете, в чл. 1 от Конвенцията за правата на детето и чл. 2 от Африканската харта за правата и благосъстоянието на детето. Интер-американската комисия по правата на човека, счита че тя кореспондира на принципа за недискриминация и защита на висшите интереси на детето. Комитетът по правата на детето от своя страна „приветства“ държави, в които тази възраст е установена и подчертава, че Конвенцията се прилага спрямо всички лица до 18 години. В допълнение, тя е указана в Римския статут на Международния наказателен съд и е възпри-

⁴³ Относно възрастта за наказателна отговорност в България, Комитетът по правата на детето отправя препоръки „да се даде ясно определение на МВНО, за да се гарантира, че деца под 14 години, няма да попаднат в системата на наказателното правосъдие“, както и че на „деца под МВНО не се налагат наказателни мерки, включително насъщаване във възпитателни училища-интернати“. По-подробно за констатациите и препоръките на Комитета по правата на детето относно МВНО, съдържащи се в Заключителните наблюдения See. Concluding Observations, CRC/C/BGR/CO/2, 23 June 2008, para. 68 (c) and para. 69 (c), Concluding Observations on the Combined Third to Fifth Periodic Reports of Bulgaria, CRC/C/BGR/CO/3-5, 21 November 2016, para. 58 (a), Concluding Observations on the Combined Sixth and Seventh Periodic Reports of Bulgaria, CRC/C/BGR/CO/6-7, 15 March 2024, para. 46 (b).

⁴⁴ За нуждите на настоящото изследване са използвани данни за МВНО, изготвени от Информационната мрежа за правата на децата и УНИЦЕФ. See. Minimum Ages of Criminal Responsibility around the World. Available on Internet: <https://archive.crin.org/en/home/ages.html> and Guidance note on Systematic Responses to Children under the Minimum Age of Criminal Responsibility who have been (Allegedly) Involved in Offending Behavior in Europe and Central Asia. Available on Internet:

[https://www.unicef.org/eca/media/27721/file/Systematic%20Responses%20to%20Children%20under%20the%20Minimum%20Age%20of%20Criminal%20Responsibility%20who%20have%20been%20\(Allegedly\)%20Involved%20in%20Offending%20Behaviour%20in%20Europe%20and%20Central%20Asia.pdf](https://www.unicef.org/eca/media/27721/file/Systematic%20Responses%20to%20Children%20under%20the%20Minimum%20Age%20of%20Criminal%20Responsibility%20who%20have%20been%20(Allegedly)%20Involved%20in%20Offending%20Behaviour%20in%20Europe%20and%20Central%20Asia.pdf), p. 4.

⁴⁵ По-подробно за възрастта за наказателна отговорност в САЩ Вж. Age Matrix. Available on Internet:

<https://juvenilecompact.org/age-matrix>

ета в повечето щати на САЩ (независимо, че САЩ не са страна по Конвенцията за правата на детето).

Заклучение

В резултат на разгледаната международноправна уредба може да се направи изводът, че основните актове, приети от ООН, регламентиращи възрастта за наказателна отговорност на детето са: Пекинските правила, Конвенцията за правата на детето. В Пекинските правила не е посочена МВНО, а единствено е поставено условие, тя да не бъде прекалено ниска. Конвенцията за правата на детето също не определя конкретна възраст. Поради липсата на МВНО в Конвенцията, с Общ коментар № 10 от 2007 г., Комитетът по правата на детето определя възраст от 12 години, а с Общ коментар № 24 от 2019 г. повишава тази възраст на 14 години.

На регионално ниво, международните договори, като: Европейска конвенция за правата на човека, Американската конвенция за правата на човека и Африканската харта за правата на човека и народите, не съдържат разпоредби за МВНО.

Актовете със задължителен характер с текстове относно МВНО са: Конвенцията за правата на детето и Африканската харта за правата и благосъстоянието на детето. Техните разпоредби единствено задължават държавите да определят възраст за наказателна отговорност на децата, но не указват каква да бъде тя. Актовете, които фиксират конкретната МВНО, са с препоръчителен характер. Такива са: Общ коментар № 24 от 2019 г. на Комитета по правата на детето, апелиращ за „повишаване на възрастта най-малко на 14 години“, Общ коментар № 5 на Африканския комитет по правата и благосъстоянието на детето, препоръчващ „повишаване на възрастта до 15 години“ и Доклад на Интер-американската комисия по правата на човека, призоваващ за „повишаване на възрастта до достигане на 18 години“.

Тези различни възрастови граници водят до извода, че в международното право не е установена единна МВНО на детето, а от изброените примери става ясно, че тя варира от 7 до 18 години в различните държави.

Това позволява правният статус на детето-нарушител да се определя не съобразно неговото физическо и психическо развитие, а съгласно определената от всяка държава възраст за наказателна отговорност. По този начин, при нарушение на наказателния закон, едно дете на 14 години няма да понесе отговорност в Италия, но друго дете на 12 години ще бъде наказателноотговорно в Турция. По мое убеждение, не географските граници и актовете с препоръчителен характер следва да определят МВНО на децата и тяхната защита.

В заключение, считам че МВНО на детето в международното право следва да бъде уеднаквена и ясно фиксирана, не в Правила, Коментари и Доклади, а в международен акт със задължителен характер.